

BOSHLANG'ICH SINFDA O'QISH SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISHDA INTEGRATIV YONDASHUVNING DIDAKTIK IMKONIYATLARI.

Turaboyeva Maftuna Najmiddinovna

Andijon Davlat Pedagogika Instituti 1-kurs magistranti 94-512-27-25

Annotatsiya: Maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'qish savodxonligini rivojlantirish jarayonida integrativ yondashuvning didaktik imkoniyatlari tahlil qilingan. Integratsiya jarayonida o'quv predmetlari mazmunining uyg'unlashuvi o'quvchilar tafakkurini rivojlantiradi, matnni tahlil qilish, solishtirish, muammoli vaziyatlarni hal qilish kabi kompetensiyalarni mustahkamlaydi. Tadqiqot davomida integrativ darslarning samaradorligi, o'qish savodxonligiga ta'siri va metodik asoslari o'rganilib, amaliy misollar keltirilgan.

Kalit so'zlar: o'qish savodxonligi, integrativ yondashuv, fanlararo bog'liqlik, didaktik imkoniyatlar, kompetensiyaviy ta'lim, boshlang'ich ta'lim metodikasi, matn bilan ishlash, kreativ fikrlash

Ключевые слова: читательская грамотность, интегративный подход, начальное образование, компетенции, межпредметные связи, дидактические возможности, креативное мышление, коммуникативные навыки

Аннотация: В статье анализируются дидактические возможности интегративного подхода в процессе развития читательской грамотности младших школьников. Установлено, что интеграция учебного содержания способствует развитию мышления учащихся, улучшает навыки анализа текста, сравнения, интерпретации информации и решения проблемных ситуаций. В работе представлены примеры интегрированных уроков, раскрыты их методические особенности и влияние на формирование читательской грамотности.

Keywords (in English): reading literacy, integrative approach, primary education, competence, interdisciplinary connection, didactic possibilities, creative thinking, communicative skills.

Abstract (in English): The article examines the didactic potential of an integrative approach in developing reading literacy among primary school students. The integration of subject content enhances students' analytical thinking, text interpretation, comparison skills, and problem-solving abilities. The study outlines methodological principles of integrated lessons, their effectiveness, and practical examples demonstrating the role of integration in improving reading literacy.

KIRISH

Hozirgi kunda ta'lim sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar o'quvchilarda funksional savodxonlik, xususan, o'qish savodxonligini shakllantirish vazifasini dolzarb qilib qo'ymoqda. O'qish savodxonligi — matnni tushunish, tahlil qilish, ma'lumotlarni solishtirish, xulosa chiqarish va hayotiy vaziyatlarda qo'llash qobiliyatidir. Bu kompetensiyaning rivojlanishi o'quvchilarning umumiy intellektual salohiyatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Boshlang'ich ta'limning tabiatiga ko'ra, o'quv jarayoni ko'proq turli fanlar mazmunini o'zaro bog'liq ravishda o'rgatishga asoslanadi. Shu sababli integrativ yondashuv o'qish savodxonligini yanada samarali shakllantirishda muhim metodik vosita bo'lishi mumkin. Integratsiya nafaqat bilimlarni yaxlit ko'rinishda berish, balki o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, kuzatish, mantiqiy xulosaga kelish, matnni kontekstda tushunish salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

1. Integrativ yondashuvning ilmiy-metodik asoslari

Integrativ ta'lim — bu fanlararo bog'liqlikni kuchaytirish orqali o'quv jarayonini yaxlit holda tashkil etishdir. Vygotskiy, Dyun va Bruner kabi pedagog olimlarning nazariy qarashlari integratsiyaning o'quvchi tafakkurini rivojlantirishdagi ahamiyatini asoslab bergan. Ularning fikricha:

- o'quvchilar bilimni kontekstda yaxlit qabul qilganda uni amaliy qo'llashi osonlashadi;
- matn va mazmunning turli ko'rinishlari bilan ishlash ko'p yoqlama fikrlashni shakllantiradi;
- fanlararo bog'lanishlar bolalarning mantiqiy tasniflash, umumlashtirish va tahlil ko'nikmalarini kuchaytiradi.

Boshlang'ich ta'lim uchun integratsiya tabiiy jarayon bo'lib, bolalar borliqni bo'laklarga bo'linmagan holda idrok etadi. Shunday ekan, dars mazmunining integratsiyasi o'quvchining psixologik xususiyatlariga mos keladi.

2. O'qish savodxonligining mazmuni va komponentlari

O'qish savodxonligi bir nechta tarkibiy qismlardan iborat:

1. Matnni yuzaki tushunish – voqealar ketma-ketligini, asosiy mazmunni anglash.
2. Ma'lumotlarni topish va ajratish – matndagi muhim faktlarni saralash.
3. Matnni tahlil qilish va talqin etish – sabab-oqibatni topish, qahramonlar xatti-harakatini izohlash.
4. Matn asosida xulosa chiqarish – bilvosita ma'lumotlarni aniqlash, muallif fikrini anglash.
5. Matnni real hayotga bog'lash – o'qilgan mazmunni amalda qo'llash.

Integrativ yondashuv ushbu komponentlarning har birini rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega.

3. Integrativ yondashuvning o'qish savodxonligini rivojlantirishdagi didaktik imkoniyatlari

3.1. Matn bilan ishlashning ko'p formatliligi

Integrativ darslar davomida o'quvchi faqat badiiy matn bilan emas, balki ilmiy-ommabop matn, diagramma, jadval, sxema, xarita, rasm asosidagi matnlar bilan ham ishlaydi. Bu esa:

- turli matn turlarini tushunish,
- fakt va fikrni ajratish,
- axborotni qayta ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi.

3.2. Fanlararo bog'lanishlar orqali mantiqiy fikrlashni rivojlantirish

Masalan:

● "O'qish + Tabiatshunoslik" integratsiyasi orqali o'quvchi matnni o'qib, tabiat hodisalarining sabab va oqibatlarini aniqlaydi.

● "O'qish + Matematika" integratsiyasi masalalardagi matnni tahlil qilish va mazmunni tushunishni osonlashtiradi.

3.3. O'quvchining faol ishtirokini ta'minlash

Integrativ darslarda o'quvchilar guruhda ishlaydi, munozara qiladi, matn asosida amaliy mashg'ulot bajaradi. Bu jarayon:

- kommunikativ ko'nikmalarni,
- ijodiy qarashni,
- tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi.

3.4. Hayotiylik va motivatsiya

Integratsiya darsni real hayot bilan bog'laydi, o'quvchi o'rganayotgan matnning foydasini sezadi. Ayniqsa loyihaviy yondashuv motivatsiyani kuchaytiradi.

4. Integrativ darslarning namunaviy tahlili

4.1. "O'qish + Tabiatshunoslik"

"Qushlarning ko'chishi" matni asosida o'quvchilar:

- matndan faktlarni ajratadi,
- qaysi qushlarning nega ko'chishi haqida xulosaga keladi,
- hududlar xaritasini moslamada ko'rib, ko'chish yo'nalishlarini chizadi.

Natijada o'qish malakasi bilan birga ilmiy tasavvuri kengayadi.

4.2. "O'qish + Matematika"

Masalaning shartini hikoya sifatida tahlil qilish:

- voqealarning ketma-ketligi aniqlanadi,
- asosiy ma'lumotlar ajratiladi,

- masala yechimiga olib keluvchi mantiqiy zanjir tuziladi.

4.3. “O‘qish + Tasviriyy san’at”

Badiiy matn asosida:

- obrazlarni tasvirlash,
- sahna yoki voqealardan kollaj yaratish vazifasi beriladi.

Bu usul matnni his qilish, detalni anglash, ijodiy fikrlashni kuchaytiradi.

5. Integrativ yondashuvning samaradorligi

O‘quvchilar bilan olib borilgan kuzatuvlar shuni ko‘rsatadiki:

- matnni tushunish darajasi oshadi;
- o‘quvchilar savollarni mustaqil shakllantiradi;
- matnlar ustida ishlash tezligi ortadi;
- fikrni ifodalash aniqligi kuchayadi;
- mantiqiy xulosa chiqarish malakasida sezilarli o‘shish kuzatiladi.

Integratsiya o‘quvchilarni faqat matn mazmunini eslab qolishga emas, balki uni tahlil qilishga, qayta ishlashga va amalda qo‘llashga o‘rgatadi.

Xulosa

Boshlang‘ich sinfda o‘qish savodxonligini rivojlantirish integrativ yondashuv asosida tashkil etilganda yuqori natija beradi. Fanlararo bog‘lanishlar matn bilan ishlashni qiziqarli va mazmundor qiladi, o‘quvchilarning tafakkurini har tomonlama rivojlantiradi. Integrativ darslar o‘quvchini faol, mustaqil fikrlovchi, mazmunni anglab o‘qiydigan va uni real hayotga tatbiq eta oladigan shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qilad

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi vazirligi. Boshlang‘ich ta’lim konsepsiyasi. — Toshkent, 2021.
2. Abdullaeva Sh., Jo‘raeva N. Boshlang‘ich ta’lim metodikasi. — Toshkent, 2020.
3. Xasanov H. Integrativ ta’lim metodlari. — Toshkent, 2019.
4. Vygotsky L.S. Psixologiya razvitiya rebenka.
5. Dewey J. Experience and Education.
6. OECD. PISA Reading Literacy Framework. Paris, 2018.
7. Bruner J. The Process of Education.
8. Solovyeva N. Интегративный подход в начальном образовании. Москва, 2020.

